

<https://doi.org/10.62837/2024.8.476>

ƏSƏDOV FİKRƏT MÜZƏFFƏR OĞLU

Heydər Əliyev adına Hərbi İnstitut, Bakı şəhəri

E-mail asadovfikret@mail.ru

QƏLƏBƏYƏ APARAN YOL!

Xülasə:

Məqalədə Ermənistanın Azərbaycan Respublikasının ayrılmaz hissəsi olan Dağlıq Qarabağ vilayətinə təcavüzünün xronoloji ardıcılığı qeyd olunmaqla yanaşı, Azərbaycan rəhbərliyinin torpaqlarımızın azad edilməsi üçün bütün sahələr üzrə atdığı əməli addımlar açıqlanır. Məqalədə 1994-cü il arəşkəs müqaviləsindən sonra istər diplomatik sahədə, istər orduda keçirilən islahatlar barədə, ordunun gücləndirilməsi və yeni təcavüzün qarşısını almaqla yanaşı işğal edilmiş torpaqlarımızın azad olunmasına hazırlıq barədə fikirlər açıqlanır. Bununla yanaşı müharibədə qələbə qazanmaq üçün hərbi nəzəriyyəçilərin, dahi sərkərdələrin fikirləri açıqlayıb və bu fikirlər Azərbaycan dövlətinin rəhbərliyi tərəfindən necə tətbiq olunmasını göstərməyə çalışmışam. Eyni zamanda qabaqcıl orduların və lokal müharibələrin, döyüşlərin təcrübəsi Ordu rəhbərliyi tərəfindən istifadə edilməsi qeyd olunur. Vətən müharibəsində Azərbaycan Respublikasının qazandığı mühtəşəm qələbə Silahlı Qüvvələrimizin tərəqisinə və inkişafına təsiri haqqda mülahizələr açıqlanır.

Açar sözlər: Dağlıq Qarabağ , Azərbaycan Respublikası, müharibə, Silahlı Qüvvələr, Ermənistan Respublikası

Асадов Фикрет Музаффар оглы

ДОРОГА ВЕДУЩАЯ К ПОБЕДЕ!

Резюме:

Помимо хронологической последовательности агрессии Армении на Нагорно-Карабахскую область, являющуюся неотъемлемой частью Азербайджанской Республики, в статье описаны практические шаги, предпринятые руководством Азербайджана во всех областях для освобождения наших земель. В статье описываются реформы в дипломатической сфере и армии после соглашения о перемирии 1994 года, укрепление армии и подготовка к освобождению наших оккупированных земель, а также предотвращение новой агрессии. В то же время я разъяснял идеи военных теоретиков и гениальных полководцев для победы в войне и пытался показать, как эти идеи должны применяться руководством Азербайджанского государства. При этом армейским руководством используется опыт передовых армий, локальных войн и сражений. Раскрыты мнения о влиянии великой победы, одержанной Азербайджанской Республикой, на прогресс и развитие наших Вооружённых Сил.

Ключевые слова: Нагорный Карабах, Азербайджанская Республика, война, Вооружённые Силы, Республика Армения

Asadov Fikret Muzaffar oğlu
THE ROAD TO VICTORY!

Summary:

In addition to the chronological sequence of Armenia's aggression on Nagorno-Karabakh province, which is an integral part of the Republic of Azerbaijan, the article describes the practical steps taken by the Azerbaijani leadership in all areas to liberate our lands. The article describes the reforms in the diplomatic field and the army after the 1994 armistice agreement, strengthening the army and preparing for the liberation of our occupied lands, along with preventing new aggression. At the same time, I explained the ideas of military theorists and genius commanders in order to win the war and tried to show how these ideas should be applied by the leadership of the Azerbaijan state. At the same time, the experience of advanced armies and local wars and battles is used by the Army leadership. Opinions about the influence of the great victory won by the Republic of Azerbaijan on the progress and development of our Armed Forces are disclosed.

Key words: Nagorno-Karabakh, Republic of Azerbaijan, war, Armed Forces,

GİRİŞ:

SOVET ERMƏNİSTANIN DÜŞMƏN SİYASƏTİNİN SƏBƏBİ?

1980-ci illərin sonlarında Ermənistanın Azərbaycanın tarixi torpaqlarına açıq formada ərazi iddiaları və etnik zəmində təxribatları, terror əməlləri ilə başlamış bu münaqişə Azərbaycana qarşı hərbi təcavüzlə nəticələnib. Sovet İttifaqı rəhbərliyində təmsil olunan ermənilər, Ermənistan SSR-in rəhbərliyi və xaricdəki erməni diasporu 1980-ci illərin sonlarında SSRİ-nin mərkəzi hakimiyyətinin zəifləməsindən istifadə edərək Azərbaycan SSR-in tərkibində 1923-cü ildə yaradılmış Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin (DQMV) ayrılaraq Ermənistan SSR-ə birləşdirilməsi üçün məqsədyönlü hərəkətə keçiblər. 1987-ci ilin sonlarında Ermənistan SSR-in Qafan rayonunda azərbaycanlıların öz tarixi torpaqlarından qəddarlıqla deportasiya prosesi başlayıb. 1988-1989-cu illərdə Ermənistanın müxtəlif şəhər və rayonlarında yaşayan azərbaycanlılar da eyni aqibətlə üzləşiblər

QONDARMA “DAĞLIQ QARABAĞIN” YARADILMASI.

1991-ci il sentyabrın 2-də DQMV və Azərbaycan SSR-in qondarma “Dağlıq Qarabağ Respublikası” elan edildi, dekabrın 10-da isə “referendum” keçirildi. Aydın görünürdü ki, Ermənistan SSRİ-nin dağılması perspektivini nəzərə alaraq, guya özünü münaqişə tərəfi olmadığını göstərmək və bununla da beynəlxalq rəyi çaşdırmaq üçün fəaliyyətini xüsusi plan üzrə reallaşdırmağa çalışır. Buna cavab tədbiri kimi 1991-ci il noyabrın 23-də Azərbaycan Respublikasının Ali Soveti Dağlıq Qarabağın muxtariyyət statusunu ləğv etdi. Kütləvi qırğın, soyqırım aktları Ermənistan silahlı qüvvələri hərbi və mülki şəxslər arasında heç bir fərq qoymadan işğal etdikləri rayon və şəhərlərdə dinc azərbaycanlı əhalini amansızlıqla qətlə

yetirib. Azərbaycanlılar etnik təmizləməyə və soyqırımına məruz qalıblar. Ermənistanın hərbi-siyasi rəhbərliyi Əsgəranın Meşəli kəndində, Şuşanın Malibəyli və Quşçular kəndlərində, Xocavəndin Qaradağlı kəndində, Xocalı şəhərində, Kəlbəcərin Ağdaban kəndində və digər yerlərdə dinc əhalinin amansız şəkildə sistematik və kütləvi qırğını, soyqırımını törətməklə, Dağlıq Qarabağda yaşayan azərbaycanlı mülki əhalinin bir hissəsini fiziki cəhətdən məhv etmək, qalan hissəsinin isə müqavimət əzmini qırıb regionu onlardan təmizləmək məqsədi güdüdü.

XALQIN HEYDƏR ƏLİYEVƏ MÜRACİƏTİ.

1993-cü ildə Ermənistanın şiddətlənən hərbi təcavüzü, eyni zamanda, Azərbaycanda yaranmış vətəndaş müharibəsi təhlükəsi, hərə-mərclik, iqtisadi böhran, dövlət institutlarının iflic olması ölkəni məhv olmaq təhlükəsi ilə üzbəüz qoymuşdu. Məhz bu kritik anda Azərbaycan xalqı öz qurtuluşunu dahi oğlu, müdrik dövlət xadimi, ümummilli lider Heydər Əliyevdə gördü və ölkənin gələcək taleyini ona etibar etdi. 1993-cü il iyunun 15-də ümummilli lider Heydər Əliyev xalqın təkidli tələbi ilə yenidən hakimiyyətə qayıdanda ölkədə mürəkkəb şərait hökm sürürdü. Ulu Öndər belə bir nəticəyə gəldi ki, Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin həllində kompleks yanaşma, mühüm daxili və xarici siyasət amillərinin nəzərə alınması tələb olunur. Bunlar ictimai-siyasi sabitliyin təmin edilməsi, döyüş qabiliyyətli nizami ordunun yaradılması, dövlət institutlarının yenidən formalaşdırılması və onların səmərəli fəaliyyətinin təmin edilməsi, iqtisadiyyatın bərpası və köklü idarəçilik islahatlarının həyata keçirilməsi, ölkənin yaxın onilliklər üçün inkişafını təmin edəcək strateji neft müqavilələrinin bağlanması və nəticə olaraq millətin bir amal – azərbaycançılıq ideologiyası ətrafında birləşdirilməsini özündə ehtiva edirdi. Tarixin belə bir zamanında respublika rəhbərliyi qarşısında dövlətçiliyimizin itirilməməsi, işğal altında olan torpaqlarımızın geri qaytarılması, Silahlı Qüvvələrin vahid komandanlıq ətrafında birləşməsi, peşəkar kadrlarla yanaşı müasir ordunun formalaşdırılması kimi vəzifələr dururdu. Belə bir çətin siyasi durumda Azərbaycan xalqı və dövlət rəhbərliyi “Müharibədə qalib gəlməyin ən təsirli yolu nədir? ” Müharibədə hansı keyfiyyətlərə ehtiyac var? ["Müasir müharibəni necə qazanmaq olar.?"](#) suallarını araşdırmalı və həll etmə yollarını tapmalı idi. Məhz belə bir ağır vəziyyətdə xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin müdrük, uzaqqörən siyasəti nəticəsində respublikamız üçün yol xəritəsi, həll olunmalı məsələlərin planları müəyyən edildi. 2016-cı ildə baş vermiş dördgünlük müharibədə qəhrəman əsgər, gizir və zabitlərimiz təcavüzkar Ermənistan ordusuna ağır zərbələr endirərək 2 min hektardan artıq ərazini işğaldan azad edilməsi xalqımızın dəstəyini hiss edən ordumuzun düzgün istiqamətdə inkişafının göstəricisi idi. Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyan 2019-cu il avqustun 5-də Xankəndidə “Qarabağ Ermənistanın bir hissəsidir və nöqtə” açıqlaması ilə çıxış etdi. Buna qədər Ermənistan hərbi işğal və anneksiya siyasətinin beynəlxalq siyasi-hüquqi və mənəvi məsuliyyətini dərk edərək işğalçılıq siyasətini pərdələməyə və onu Dağlıq Qarabağın erməni əhalisinin öz

müqəddəratını təyin etmək hüququ kimi göstərməyə çalışırdı. N.Paşinyanın bu bəyanatı Ermənistanın əsl məqsədinin işğalçılıq olduğunu aydın şəkildə göstərdi. Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərinin ilhaqına çağırış ilə Ermənistan beynəlxalq hüququn norma və prinsiplərini, BMT Nizamnaməsini, Helsinki Yekun Aktını ayaq altına atdı, beynəlxalq ictimaiyyətə, xüsusilə münafişənin danışıqlar yolu ilə həllinə məsul olan ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədrələrinə hörmətsizlik nümayiş etdirdi. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev 2019-cu il oktyabrın 3-də “Valday” Beynəlxalq Diskussiya Klubunun XVI illik iclasında çıxışı zamanı N.Paşinyanın bu bəyanatına cavab verdi: “...bəyanat sözbəsöz belədir: “Qarabağ Ermənistanın bir hissəsidir və nöqtə”. Birincisi, yumşaq desək, bu, yalandır. Dünya tərəfindən həm Aran, həm də Dağlıq Qarabağ Azərbaycanın ayrılmaz hissəsi kimi tanınıb. Ermənistan özü də bu qanunsuz qurumu tanımır. Qarabağ tarixi, əzəli Azərbaycan torpağıdır. Beləliklə, Qarabağ Azərbaycandır və nida işarəsi” [6]. Həmçinin 2019-cu il fevralın 15-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyan arasında Münhen Təhlükəsizlik Konfransı çərçivəsində panel müzakirələr baş tutdu. Azərbaycan Prezidenti müzakirələr zamanı Azərbaycanın münafişə ilə bağlı haqlı mövqeyini bir daha beynəlxalq ictimaiyyətin diqqətinə çatdırdı və Ermənistanın işğalçılıq siyasətini və saxta iddialarını tarixi faktlara və beynəlxalq hüquqa əsaslanaraq arqumentlərlə darmadağın etdi. 2020-ci ilin mart ayında Azərbaycanın işğal olunmuş torpaqlarında təşkil edilmiş qondarma “seçkilər” növbəti təxribat oldu. Həmin “seçkilər” əvvəlkilər kimi beynəlxalq ictimaiyyət, heç bir beynəlxalq təşkilat, dövlət tərəfindən tanınmadı, əksinə, kəskin şəkildə qınanıldı və rədd edildi. Ermənistan ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədrələrinin vasitəçiliyi ilə həyata keçirilən sülh prosesini pozmaq, işğalla bağlı mövcud status-kvonu qorumaq və işğal edilmiş ərazilərin ilhaqına nail olmaq üçün məqsədyönlü şəkildə danışıqlar prosesinin format və mahiyyətini sarsıtdı. 2020-ci ilin iyulunda Ermənistanın baş naziri N.Paşinyanın münafişənin həlli ilə bağlı qəbul edilməz “yeddi şərti” irəli sürməsi işğalçı dövlətin əsl məqsədini açıq-aydın nümayiş etdirdi. Bununla əlaqədar Prezident İlham Əliyev bildirib: “Bizim sülhə nail olmaq üçün yeganə şərtimiz var. Ermənistan silahlı qüvvələri Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərindən çıxarılmalıdır. Bütün dünya Dağlıq Qarabağı Azərbaycanın tərkib hissəsi olaraq tanıyır”. [7].

NƏTİCƏ:

QARABAĞDA AZƏRBAYCAN BAYRAĞI DALĞALANIR.

Lakin Ermənistanın və qondarma rejimin qalıqlarının təxribatları səngimədi.

Ermənistanın Baş naziri Nikol Paşinyan 2023-cü il sentyabrın 2-də qondarma “Dağlıq Qarabağın müstəqillik bəyannaməsinin” ildönümü ilə əlaqədar təbrik müraciəti ünvanladı. Sentyabrın 9-da Azərbaycanın Qarabağ bölgəsində qondarma “prezident seçkiləri” keçirildi. 2023-cü il sentyabrın 19-da Azərbaycan üçtərəfli bəyanatın müddəalarının təmin olunması, Qarabağ iqtisadi rayonunda törədilən genişmiqyaslı təxribatların qarşısının alınması, Ermənistan silahlı qüvvələrinin

birlişmələrinin tərksilah edilərək ərazilərimizdən çıxarılması, onların hərbi infrastrukturunun zərərsizləşdirilməsi, işğaldan azad edilmiş ərazilərə qayıdan dinc əhali, habelə bərpa-quruculuq işlərinə cəlb olunmuş mülki işçilər və hərbi qulluqçularımızın təhlükəsizliyinin təmin olunması və Azərbaycan Respublikasının konstitusiyaya quruluşunun bərpa edilməsi məqsədilə bölgədə antiterror əməliyyatına başladı. Bir gündən az davam edən antiterror əməliyyatı nəticəsində bölgədə qalan Ermənistan silahlı qüvvələri tam tərksilah edilərək Azərbaycan ərazisindən çıxarıldı, qondarma rejimin qalıqları isə onun ləğv olunduğunu elan etdi. Azərbaycan öz ərazisində separatçılığa, “boz zonaya” son qoydu. Bununla da Azərbaycan Respublikasının dövlət suverenliyi tam bərpa edildi. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Ali Baş Komandan İlham Əliyev 2023-cü il oktyabrın 15-də Xankəndi şəhərində, Xocalı şəhərində, Xocalı rayonunun Əsgəran qəsəbəsində, Xocavənd şəhərində və Ağdərə şəhərində Azərbaycan Respublikasının Dövlət Bayrağını ucaltdı. 2023-cü il noyabrın 8-də Xankəndi şəhərində Vətən müharibəsində əldə edilən Zəfərin üçüncü ildönümünə həsr olunan hərbi parad keçirildi. Karl fon Klauzevits “Müharibə prinsipləri “ kitabında müharibənin mahiyyətini hərtərəfli araşdırır, döyüşün yekununda hərbi liderin həlledici rolunu vurğulayır. Müharibə planının əhəmiyyətini, müharibə və siyasət arasındakı əlaqəni, döyüşün strategiyası və taktikasını, o cümlədən döyüşün təşkilini, hücum və müdafiənin növləri və üsullarını aydın şəkildə ortaya qoyan Klauzevitz peşəkar hərbciliyin şərtlərini müəyyənləşdirir və izah edir. Kitabın mühüm hissəsini döyüşün mənəvi amillərinin qiymətləndirilməsinə həsr edərək, ordunun şərəf, mənəviyyat və ictimai rəy kodeksinin əhəmiyyətinə diqqəti cəlb edərək, cəsərət, mərdlik və fədakarlıq kimi keyfiyyətlərin zəruriliyini vurğulayır. [10].

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Ali Baş Komandan İlham Əliyev paradda çıxış edərək demişdir: “Bu günü bizə bəxş edən müzəffər Silahlı Qüvvələrimiz döyüş meydanında cəsərət, qəhrəmanlıq, fədakarlıq göstərərək düşməni bizim əzəli torpaqlarımızdan qovmuşdur. Bu, böyük tarixi hadisədir [11]. 1997-2000-ci illərdə NATO-nun Avropadakı Müttəfiq Qüvvələrinin komandanı, istifadə olan general Uesli Klark "Müasir müharibəni necə qazanmaq olar" kitabında strategiya, taktika və hərbi texnologiyaları təhlil etməklə yanaşı, müasir döyüşlərdə qələbənin təkcə döyüş meydanında əldə olunmadığını vurğulayır. Nəzərə almaq lazımdır ki, televiziya studiyaları, beynəlxalq təşkilatların qərarları, mülki əhalinin qəlbi və ağıl qələbə üçün heç də az əhəmiyyət kəsb etmir. [12]. Azərbaycan Cənubi Qafqazın lider dövləti olmaqla yanaşı, dünyada nüfuzuna görə də seçilir. Bu gün Azərbaycan dünyada öz milli maraqlarına uyğun müstəqil xarici və daxili siyasət aparan dövlətdir. **Silahlı Qüvvələrimiz bu gün dünya miqyasında güclü ordular sırasında qərarlaşıb. İkinci Qarabağ müharibəsində bütün dünya ordumuzun bölmələrinin rəşadətinə, qüdrətinə şahid oldu. Azərbaycan xalqı unutmamalıdır ki, e.ə. IV əsrdə fəaliyyət göstərən Roma hərbi tarixçisi və**

nəzəriyyəçisi Vegetius Flavius Renatusa məxsus “ Sülh istəyirsənsə, müharibəyə hazırlaş!” [13] kəlamı bu gün də aktuallığını itirmir.

Ədəbiyyat:

1. Karl fon Klauzevits. "Müharibədə necə qalib gəlmək olar. Komandirlər və dövlət xadimləri üçün kitab" [1] <https://www.labirint.ru/books/990343/>
2. Sun Tzu “Müharibə incəsənəti” [2] [3]
3. A.V.Suvorovun 1794-cü ildə Polşada qoşunların döyüş hazırlığı haqqında əmr [4]
4. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyev aprel döyüşlərinin iştirakçısı olan hərbiçilərlə görüşdə deyib: [5]
5. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev 2019-cu il oktyabrın 3-də “Valday” Beynəlxalq Diskussiya Klubunun XVI illik iclasında çıxışı [6]
6. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev 2020-ci ilin iyul ayında çıxışı [7]
7. 2020-ci il sentyabrın 21-də Azərbaycan Prezidenti, Qoşulmama Hərəkatının sədri İlham Əliyev BMT Baş Assambleyasının 75-ci Sessiyası çərçivəsində BMT-nin 75 illiyinə həsr edilmiş Yüksək Səviyyəli İclasda çıxışı [8]
8. 2020-ci il sentyabrın 25-də Azərbaycan Prezidenti Avropa İttifaqının Cənubi Qafqaz üzrə xüsusi nümayəndəsini qəbul edərkən qeyd etmişdi [9]
9. Karl fon Klauzevits “Müharibə prinsipləri “ [10] <https://www.labirint.ru/books/770300/>
10. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Ali Baş Komandan İlham Əliyev paradda çıxış edərək demişdir: [11]
11. 1997-2000-ci illərdə NATO-nun Avropadakı Müttəfiq Qüvvələrinin komandanı, istifadə olan general Uesli Klark "Müasir müharibəni necə qazanmaq olar" [12] <https://www.labirint.ru/books/47464/>
12. e.ə. IV əsrdə fəaliyyət göstərən Roma hərbi tarixçisi və nəzəriyyəçisi Vegetius Flavius Renatusa məxsus kəlamı: “Sülh istəyirsənsə, müharibəyə hazırlaş!” [13] .

Rəyçi: fil.ü.f.d. Hüsniyyə Çobanova